

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФЛИС Іван Михайлович

УДК 321.02 - 057.87: [34+008] (043.3)

**ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК
СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ**

23.00.03 – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті вищої освіти Академії педагогічних наук України.

Науковий керівник – доктор політичних наук
Ващенко Костянтин Олександрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач кафедри
соціально-політичних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Хилько Микола Іванович,
Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, професор кафедри політології;

кандидат політичних наук, доцент
Пояркова Тетяна Костянтинівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка, доцент кафедри соціально-
економічних та гуманітарних дисциплін.

Захист відбудеться «26» березня 2010 року о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «___» лютого 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.А. Остапенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Трансформація суспільних цінностей та моральних орієнтирів у сучасному українському суспільстві викликає нові форми взаємовідносин людини з політичною сферою і призводить до значних змін у становленні політичної культури особистості, і молоді зокрема. Сьогодні в молодіжному середовищі спостерігається переоцінка суспільних та культурних цінностей попередніх поколінь, що актуалізує необхідність створення нових моделей політичної поведінки та висуває підвищені вимоги до молоді людини як до суб'єкта соціально-політичного життя. Особливого значення набуває проблема формування політичної позиції молоді в умовах багатопартійності та політичного плюралізму, адже в молодому віці формується когнітивне, емоційне та оціночне ставлення до політичного життя суспільства, а також усвідомлення змістовних аспектів політичної діяльності, функціонування соціальних та політичних інститутів зі спробою визначення власної позиції стосовно них. При значному обсязі досліджень демократичного розвитку нашої держави не так багато є робіт, присвячених студентству як суб'єкту соціально-політичних відносин, суспільно-виховним процесам молоді, аналізу політичного виховання в умовах трансформаційних суспільних змін. До того ж спостерігається спрощене уявлення громадян про політичне виховання, політичну соціалізацію як односторонні процеси, де молодь виступає в ролі пасивного об'єкта, а не в якості активної сили, спроможної не тільки відтворювати суспільно-політичні відносини, а й виявляти політичну активність та інновації.

Молодь і студенти завжди виступали силою, яка не тільки мріє про позитивні зрушення, але й своєю практичною участю здатна наблизити її у параметрах, визначених конкретною ситуацією, обставинами місця і часу. Досить згадати події української революції 1917 – 1920 рр., щоб пересвідчитись в активній політичній позиції і діяльності студентів – героїв Крут – захисників молоді української державності. Не менш показовими є буремні роки політичного протистояння молоді і студентів у Франції 60-х років минулого сторіччя. Саме студенти виступили в якості тієї політичної сили, яка збуджувала маси, здійснювала практичні політичні акції, згуртовувала і вела за собою інші верстви населення. Практичним повторенням французької ситуації стали кількомісячне голодування і виступи українських студентів проти українського уряду, очолюваного у свій час В.Масолом, проти Верховної Ради України, що працювала в той час під керівництвом Л.Кравчука. Вагомим було слово українського студентства і в часи «Помаранчевої революції». Їх намети на майдані Незалежності, участь у чисельних мітингах демонстрували прагнення молоді якісних змін у державі. Політична свідомість, переконаність, впевненість молоді і студентів у невідворотності змін, обумовлювали їх внутрішню стійкість, готовність перебування на майдані доти, доки не буде досягнуто більш-менш вагомий результат. Щоправда, серед молоді і студентів зустрічалися непоодинокі явища не тільки байдужого ставлення до можливих

політичних змін, але й прямого пристосовництва до ситуації, «політичної активності на спродаж», «перекупленого переходу» від однієї політичної сили до іншої. Усе це актуалізує дослідження природи, сутності, форм та ролі політичної активності студентської молоді в умовах сучасного розвитку України.

Окреслена проблематика досліджується різними галузями науки, проте її вивчення не можна вважати остаточно вичерпним і завершеним. Політичні орієнтації, участь і культура молоді є величинами рухомими. Розпорошеність ідеалів молоді, розмитість їх світоглядних принципів і орієнтацій актуалізує проблему цілеспрямованої виховної роботи з тим, щоб налаштувати молодь і студентів на конструктивні дії, відвести від них загрозу маніпуляції, застерегти від пристосовництва. Усе це потребує глибоких і розгалужених наукових досліджень світогляду і культури, принципів і ціннісних орієнтацій сучасної молоді. Також досить невизначеними ще є такі, здавалося б традиційні питання, як зміст і обсяг поняття «політична активність» у сучасній політологічній літературі; порівняльний аналіз стану участі громадян у політичному процесі тоталітарного й демократичного суспільства; історичні традиції участі студентів у політичному житті суспільства; основні форми та напрями політичної активності студентів; конструктивне й деструктивне у політичній активності студентів; легальна і нелегальна політична активність студентів; видимість і дійсність активності; основні чинники формування політичної активності студентів тощо. Враховуючи зазначене й було обрано тему і напрями її розробки в дисертаційному дослідженні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою колективної теми Інституту вищої освіти АПН України відділу змісту, філософії та прогнозування вищої освіти «Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів» (РК №.0106U002009). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Інституту вищої освіти АПН України (протокол № 10 від 23 листопада 2006 року).

Метою дисертаційного дослідження є аналіз політичної активності студентів, її сутності, політико-культурної природи та ролі в суспільно-політичному процесі, формування ідеалів сучасного студентства, зокрема засобами політичної освіти.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних **дослідницьких завдань**:

- дослідити теоретико-методологічні засади вивчення феномену політичної активності і з'ясувати його зв'язок з політичною свідомістю, політичною культурою, політичною участю, поведінкою, діяльністю особистості;

- окреслити особливості політичної активності студентської молоді в умовах формування демократичних політичних цінностей, переконань, типів поведінки;

- проаналізувати чинники, що впливають на політичну активність

студентської молоді (історичні, національні, соціально-економічні, регіональні);

– дослідити форми політичної активності студентської молоді, визначити свідомий і несвідомий, конструктивний і деструктивний, спонтанний і організований її елементи;

– проаналізувати спрямованість молодіжних і студентських рухів та їх роль у політичних процесах та державотворенні в історії та сучасних українських реаліях;

– дослідити соціально-педагогічні умови ефективності формування політичної активності студентської молоді в навчально-виховному процесі вищої школи.

Об'єктом дослідження є політична активність як одна з форм суспільно-корисної орієнтації соціальних суб'єктів, реалізації їх політичної свідомості, виявлення громадянської позиції щодо явищ і процесів політичного життя.

Предметом дослідження є політична активність студентської молоді в умовах формування демократичної політичної культури українського суспільства, її вплив на соціально-політичний розвиток сучасної України.

Методологічну основу дослідження становить комплекс філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що забезпечують єдність гносеологічного, соціально-філософського і політологічного аналізу феномена політичної активності у зв'язку з іншими компонентами соціокультурного та політичного життя соціуму.

Основними методами, за якими здійснювалося дослідження є діалектичний, біхевіористичний, герменевтичний, порівняльний, структурно-функціональний та ін. Використання цих методів у взаємозв'язку і взаємодоповненні дозволило виявити суперечності досліджуваної проблеми, причини, які до цього спонукають, чинники та умови розв'язання суперечностей, обґрунтувати відповідні висновки. Діалектичний метод, насамперед, дозволив побачити проблему у її цілісності і у взаємозв'язку окремих складових; герменевтика – забезпечила проникнення в середину процесу, його внутрішню сутність. У дисертації вагоме значення мають методи системного та структурно-функціонального аналізу. При цьому політичні явища розглядаються як складне утворення, що виконує певну роль у більш загальній системі. На основі структурно-функціонального методу проаналізовано основні структурні компоненти політичної активності студентської молоді та чинники її формування. Порівняльний метод дав змогу уточнити місце та роль політичної освіти в системі інших чинників формування політичної активності особистості. Використовувався також міждисциплінарний підхід до дослідження феномену політичної активності студентської молоді, де залучені фундаментальні положення філософії, політології, соціології, психології і педагогіки.

Наукова новизна роботи визначається тим, що в ній вперше зроблена спроба комплексного аналізу сутнісних рис, форм, чинників формування та ролі політичної активності студентської молоді в умовах суспільно-політичного

розвитку України, що полягає у наступному:

– визначено, що політична активність є виявом політичної свідомості суб'єкта, обумовлюється рівнем його політичної культури, ступенем інтересу до політичних подій та їх усвідомленням, здатністю суб'єкта не тільки втілювати раніше сформовані політичні цілі, але й додавати до них конструктивні, власні усвідомлені висновки та мобілізувати нових учасників;

– виявлено, що політична активність студентської молоді може мати організований (цілеспрямований) і неорганізований (спонтанний), суперечливий – як конструктивний, так і деструктивний характер, здійснюватися як у легальних, так і нелегальних формах, що залежить від ряду чинників (політичних, економічних, соціокультурних) суспільного поступу, важливе місце серед яких належить усвідомленню молоддю та студентами суті тих політичних суперечностей, на вирішенні яких зосереджується політичний процес та політичних інтересів, навколо яких об'єднуються або роз'єднуються політичні сили;

– у дисертації визначено, що спрямованість політичної активності сучасних студентів розгортається як реалізація демократичних пріоритетів політичного розвитку, має державотворчий і культуротворчий потенціал, разом з тим характеризується такими рисами як видимість і дійсність; має конструктивну й деструктивну складові;

– обґрунтовано, що в українському суспільстві, яке має всі ознаки трансформаційного, політична активність молоді та студентів утверджується й реалізується на плюралістичній духовно-ідеологічній основі, що вимагає не тільки опанування політичних знань, вироблених форм політичної поведінки, а й вироблення нових, адекватних умовам демократичного суспільства;

– дістав подальшого розвитку аналіз своєрідності політичної соціалізації сучасного студентства, яка полягає в гармонійному поєднанні керованих і некерованих чинників у процесі засвоєння політичних знань, цінностей, навичок та вмінь, зразків поведінки, досвіду прийдешніх поколінь;

– надано оцінку впливу політичної освіти у вищій школі з точки зору формування демократичних цінностей, принципів і пріоритетів, що спонукають до активних форм політичної участі студентів як суб'єктів політики; узагальнюються проблеми політичної освіти та політичної соціалізації студентської молоді, а саме: невизначеність чіткої системи політичної соціалізації в суспільстві і відсутність необхідної спадкоємності в передачі досвіду політичної участі та поведінки, що виявляється в несформованості моделей політичної поведінки, які адекватно відповідають сучасним реаліям.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що положення дисертації можуть бути використані: як методологічна основа для подальших досліджень проблем політичної активності студентської молоді в умовах трансформації суспільства; у розробленні основ внутрішньої політики, зокрема молодіжної політики; у навчально-виховній роботі серед студентів українських вузів, при підготовці і читанні навчальних курсів і спецкурсів соціально-політичного спрямування для студентів, у підготовці навчальних посібників і підручників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, а саме: Міжнародному науково-практичному семінарі «Інноваційна освіта для XXI століття» (м. Київ, 2007); Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (м.Київ-Рівне, 2007); Всеукраїнській науково-методичній конференції «Безперервна освіта в Україні: реалії і перспективи» (м. Івано-Франківськ, 2008); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне довкілля: реалії та перспективи» (м. Київ, 2008); Міжнародній науковій конференції «Четверті юридичні читання» (м. Київ, 2008).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 5 наукових праць, 3 з яких – у фахових наукових виданнях з політичних наук, затверджених ВАК України.

Структура дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел (218 позицій). Загальний обсяг дисертації – 199 сторінок, із них основна частина дисертації – 180 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження, а також визначено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, ступінь їхньої апробації.

У першому розділі – **«Теоретико-методологічні засади дослідження політичної активності студентської молоді»** обґрунтовуються теоретичні і методологічні основи розв'язання досліджуваної проблеми.

Визначається, що предмет дисертаційного дослідження знайшов своє відображення у науковій літературі політологічного, філософського, культурологічного та психолого-педагогічного плану. Проблематика політичної активності особистості (в тому числі політичної активності молоді) органічно вплітається в теоретичний аналіз таких феноменів як політична свідомість, політична культура, політична поведінка, політична діяльність, політична участь, які розглядаються в працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Проведено аналіз означених феноменів у наукових працях зарубіжних вчених, зокрема Г.Алмонда, Х.Арендт, П.Бурдьє, М.Вебера, С.Верби, Є.Вятра, Д.Дівайна, Л.Дітмера, С.Ліпсета, Л.Пая, У.Розенбаума, Р.Роуза та інших. Значний вклад у розробку досліджуваної тематики внесли російські вчені, зокрема: Е.Баталов, Ю.Владікова, К.Гаджиєв, О.Демідов, Ю.Жданов, Т.Заславська, Л.Гозман, Ю.Ірхін, Б.Капустін, Ю.Крижаніч, І.Левін, Л.Мамут, А.Мігранян, О.Панарін, В.Решетніков, О.Шестопап та інші.

У вітчизняній науковій літературі окремі аспекти проблеми політичної активності та ролі молоді і студентства у сучасних суспільних процесах аналізуються у працях В.Андрущенко, В.Антоненка, В.Бабкіна, О.Бабкіної,

В.Баранівського, В.Бебика, І.Білоус, М.Боришевського, В.Боровика, В.Бортнікова, І.Варзара, В.Васютинського, К.Вашенка, Д.Видріна, В.Воронкової, Н.Гедікової, М.Головатого, Є.Головахи, В.Горбатенка, В.Драговця, І.Жадан, М.Катаєвої, А.Карнаух, О.Картунова, Л.Кормич, О.Корнієвського, В.Корнієнка, Є.Комарова, Є.Красова, В.Кременя, І.Кресіної, А.Лузана, В.Мельника, А.Місуно, О.Морозової, В.Москаленка, О.Нагорної, М.Остапенко, В.Пазенка, Н.Паніної, М.Пірен, І.Побочого, Т.Пояркової, О.Рєбкала, М.Рибачука, В.Рябіки, С.Рябова, О.Скрипнюка, П.Шляхтуна, М.Хилька, О.Чередніченка, В.Якушика та інших.

Підкреслюється, що демократична політична система дозволяє людині розкрити свої можливості і здібності, реалізувати свій соціальний і політичний потенціал. При цьому вагомими елементами такої системи виступають політична свідомість і політична культура. Основний механізм функціонування політичної свідомості – активне відображення політичної дійсності. Це реалізується двома основними компонентами свідомості – мотиваційними (політичні потреби, інтереси, цінності, установки, почуття) і пізнавальними (знання, погляди, переконання, загальна інформованість). На їх основі формуються політичні орієнтації, політична поведінка, ставлення людини до політичної дійсності.

Політична активність обумовлюється і, водночас, є проявом політичної культури особистості. Завдяки останній формуються регулятори політичної поведінки і мотиваційна основа політичних відносин. На основі аналізу різних підходів щодо сутності, типів, структури політичної культури, у роботі визначаються її рівні: орієнтаційний, який лежить в основі політичної діяльності, це: орієнтації, система цінностей, символів, вірування і установки індивідів на політичні дії; рівень духовно-практичної діяльності, зокрема реалізація політичних знань, ціннісних орієнтацій і моделей поведінки індивідів і соціальних груп; інституційний – культура функціонування політичних інститутів. Якщо аналізувати політичну культуру людини або групи, то вона виступає як єдність політичної свідомості і поведінки, якщо суспільства – то вона доповнюється культурою функціонування політичних інститутів, які складають його політичну систему.

У розділі зазначається, що політична активність розглядається як одна з форм соціальної активності соціальних суб'єктів, яка має на меті впливати на прийняття політичних рішень, реалізацію своїх інтересів. На основі аналізу різних позицій науковців щодо сутності політичної активності вказується, що політична діяльність, політична поведінка, політична участь – це прояви, якісні характеристики, зовнішній (поведінковий) рівень першої. Внутрішній рівень політичної активності складають інтереси, мотиви, потреби, установки, переконання, цінності. Політична активність обумовлюється ступенем інтересу до політичних подій, їх усвідомленням і, відповідно, може обмежуватися простим виконанням законів і правил, а може бути спрямованою на мобілізацію та солідаризацію навколо певної мети чи ідеї.

Аналізуючи молодь як суб'єкт політичного життя, у дисертації вказується на багатоманітність підходів до категорії «молодь», визначаються актуальні питання дослідження цієї соціальної групи, зокрема: усвідомлення поняття свободи як невід'ємного права людини (свобода виявляється у максимумі можливостей самореалізації); питання впливу змін в економічній і духовній сферах на ступінь сприйняття демократичних цінностей та формування відповідних моделей поведінки.

Зазначається, що існують певні складності при дефініції самого поняття «студентство». Погляди науковців сходяться в тому, що студентство – це суб'єкт та об'єкт відтворення й використання інтелектуального потенціалу суспільства, що опановує відповідні знання та в якості фахівців матиме можливість привести в рух матеріальні, соціально-політичні та інтелектуальні його сили. Основна діяльність студентства – це оволодіння знаннями та практичними навичками з метою виконання в подальшому функцій інтелігенції.

У роботі підкреслюється, що студентська молодь – динамічна соціальна група. Вона діалектично поєднує в собі сильні та слабкі риси, знаходячись у стані соціального росту, в процесі фізичного, політичного, морального та естетичного розвитку. З одного боку, для неї властиві романтизм, цілеспрямованість до майбутнього, бажання набути власний соціальний досвід, максималізм, творча активність, відносно велика рухливість, з іншого – певний скептицизм у сприйнятті попереднього соціально-історичного розвитку, елементи організаційної нестійкості.

Визначається, що на політичну активність студентської молоді впливають наступні чинники: *інституційний* (особливості політичної системи, стану і форми політико-державних інститутів); *нормативний* (система існуючих політико-правових норм); *ідеологічний* (втілення певних ідей і цінностей у суспільну свідомість; наявність різних ідеологій); *політико-культурний* (політичні орієнтації, установки, традиції, стереотипи, міфи, які культивуються у суспільстві); *демографічний* (належність людини до певної вікової групи, у нашому випадку – молоді, зокрема студентської молоді); *статусно-рольовий* (соціальна структура суспільства – належність людини до певного класу; соціально-економічний, духовно-інтелектуальний і політичний статус як родини студента, так і його особистий); *психологічний* (політичне мислення, політичні почуття, емоції, які притаманні молоді і студентству).

Розділ підсумовується аналізом умов формування політичної активності студентської молоді в трансформаційному суспільстві. Зокрема, визначається повільна реалізація демократичних процесів в Україні; різне розуміння та сприйняття державної політики, що виявляється в наявності дуже широкого спектру, до того ж неефективних політичних партій і рухів; конкуренція на рівні масової свідомості декількох систем цінностей; стан і значимість національної культури; слабкий рівень політичної та правової освіти; відсутність єдиної системи політичного виховання; суперечливість підходів до історичного минулого та майбутнього України; особливості покоління

(зростання ціннісного та майнового розшарування); наявність регіональних відмінностей.

У другому розділі – **«Історичні, національні, соціально-економічні та регіональні чинники формування політичної активності студентської молоді»** аналізується вплив історичних, ментальних, соціально-економічних, регіональних особливостей на політичну активність студентської молоді, зокрема на її форми, характер та спрямованість у громадських організаціях та рухах. В усі часи молодь була в авангарді громадських рухів, виконуючи функцію своєрідного каталізатора суспільних перетворень.

Генезис історичних традицій участі студентів у політичному житті суспільства можна умовно поділити на такі 4 періоди:

– перший – пропедевтичний (з часу появи молодіжних студентських об'єднань і до кінця XIX ст.);

– другий – з кінця XIX ст. до середини 20-х рр. (на території Західної України, Буковини та Закарпаття до кінця 30-х років) XX ст. Це період становлення політичної активності студентства України, які були об'єднані у даний період у десятки молодіжних організацій, різноманітних за політичними та іншими уподобаннями;

– третій – з кінця 20-х (на території Західної України, Буковини, Закарпаття з початку 40-х) до середини 80-х років XX ст. Впродовж конкретного періоду студентський рух Радянської України був представлений лише комсомольською та піонерською організаціями. Традиції українського молодіжного політичного руху частково розвивалися в українській діаспорі;

– четвертий – з середини 80-х років і до сьогоднішнього дня. Це період відродження молодіжного руху України як складного суспільного явища, різноманітного за політичними, структурними ознаками, започаткування нових форм політичної активності студентства.

Підкреслюється, що у кожний період масова, організована соціально-політична активність студентів спрямовувалась на реалізацію як специфічних вимог і цілей молодого покоління, так і цілей інших громадських груп, об'єктивні інтереси яких відповідали інтересам молоді. Організована політична активність проявлялася у формі участі молоді в широких соціальних рухах. Вузькоцільові рухи зазвичай мали чітко обмежену молодіжну базу і спрямованість на відбиття безпосередніх інтересів молоді. Зазначаючи вплив провідних політичних рухів і партій, вони, разом з тим, являли собою самостійні студентські ідейно-політичні організації. Зазначається, що необхідно враховувати і те, що всі ці структури молодіжного руху на різних історичних етапах розвивалися неоднаково.

В умовах становлення багатопартійності, політичної різноманітності поглядів новим змістом наповнюються політична та організаційна функції молодіжних об'єднань. Виділяються молодіжні організації, які спрямовані на вирішення політичних проблем, хоча у своїх програмних документах прямо не заявляють про це (СУМ, СУС, КУКМ, Львівський регіональний фонд «Молода Україна», «Спілка «Українська соціал-демократична молодь»); мали підтримку

Молодіжної філії Народного Руху України, нині молодіжний патріотичний рух «Нова Генерація»). Інша група молодіжних об'єднань – зорієнтована на вирішення соціальних питань молоді, її соціальний захист (СМОУ, Українська рада молодих вчених і спеціалістів, Спілка молодих підприємців України, УСС, Український фонд міжнародного молодіжного співробітництва «Лідер», Український фонд студентів, обласні молодіжні фонди та інші).

У дисертації вказується, що при з'ясуванні суті та специфіки політичної активності важлива роль належить ментальній складовій. Сформована і апробована історичним часом, вона як ніщо інше, впливає на характер і спрямованість цього феномену, багато в чому визначає його дієвість і ефективність. Як відомо, формування українського менталітету відбувалося під впливом геополітичного чинника – розташуванням України між Заходом і Сходом, транзитними характеристиками краю, історичними процесами переміщення народів тощо. Україна майже постійно знаходилась між різними державно-політичними полюсами, у центрі боротьби, і включалась до складу то однієї, то іншої держави. Тому для значної частки населення України характерним є стан постійного політичного маневрування, перманентної зміни пріоритетів, орієнтацій на того чи іншого більш сильного сусіда. Фактом є й одвічне прагнення більшості населення до незалежності, створення й розбудови власної держави. Останнє істотно вплинуло на формування національного менталітету, призвело до формування в його структурі так званого маргінального складника, що, у свою чергу, спричинило формування своєрідної біполярної моделі, яка поєднує лицарсько-козацький та пасивно-споглядальний типи ставлення до довкілля, історії й майбутнього розвитку. У політичній сфері ці типи менталітету виявляються, з одного боку, в бунтарстві, боротьбі за національні цінності та державну самостійність України, а з іншого – в егоцентризмі, байдужості до долі власного народу і власної держави.

Зазначається, що пік активності студентської молоді охоплює середину 90-х років минулого століття. Різке погіршення економічної ситуації наприкінці 1990-х років обумовило зростання індіферентних політичних поглядів у студентському середовищі, помітне зниження активності її об'єднань. Оцінюючи в цілому особливості та основні тенденції розвитку сучасного молодіжного руху, у роботі зазначається, що багато в чому він був обумовлений специфікою перехідного періоду, в якому перебувало і перебуває зараз українське суспільство за умов незавершеності державотворчих процесів та майнової стратифікації населення; аморфності та нерозвиненості його нової соціальної структури; численних колізій, що виникають із стрімкого зростання матеріальних стандартів життя у молодіжному середовищі, які формуються під впливом масової культури розвинених країн Заходу, та неможливістю їх задовольнити в умовах вітчизняної економіки; зміна базового типу особистості – особистості обачливої і не схильної без особливих причин втручатися у соціальні конфлікти, у якої приватні інтереси, цінності приватного життя домінують над цінностями суспільно-політичного та трудового життя; формування суспільства споживання. Також додається низький рівень довіри

до держави, владних структур, політичних партій. Ці обставини гальмують розвиток політичної та громадської активності студентства.

Підкреслюється, що за умов поглиблення соціальної та економічної кризи, нагальним є посилення інтересу держави до активного залучення молоді та її організацій до соціально-політичних процесів, а також сприяння становленню в суспільстві структур молодіжного руху, завдяки існуванню яких вона мала б справу з організованими інтересами молоді, ніж з некерованою її активністю.

У третьому розділі – **«Роль політичної активності студентів у державотворчому та культуротворчому процесах»** розглянуто державотворчий та культуротворчий потенціал політичної активності студентів, її спрямованість та особливості в умовах сучасних реалій українського суспільства.

У дисертації вказується, що роль студентської молоді у суспільному житті пояснюється наступними чинниками: по-перше, студентство є достатньо великою суспільно-демографічною групою, яка посідає важливе місце у виробництві; по-друге, студентство виступає головним носієм інтелектуального та фізичного потенціалу свого народу, воно має високі здібності до праці, технічної і культурно-художньої творчості, до продуктивної діяльності у будь-якій сфері людського буття; по-третє, студентство має досить велику соціальну і професійну перспективу, є спроможним динамічно опанувати нові знання, професії і спеціальності, які є адекватними та перспективними для розвитку економіки своєї країни.

Підкреслюється, що для ефективної взаємодії держави та молоді у державотворчому процесі необхідно усвідомити, що держава має визначати молодь активним суб'єктом процесу, а не лише об'єктом ідеологічного та виховного впливу. Тому держава повинна сприяти розкриттю, реалізації різноманітних інтересів, запитів і потреб молоді, проте не у вигляді надання пільг, а, перш за все, шляхом підтримки й розвитку ініціативи, діяльності самої молоді, її організацій, об'єднань як у власних, так і суспільних інтересах.

Існує дві протилежних точки зору, за якими визначається можливість участі молоді взагалі, та студентства зокрема у державотворчому процесі. По-перше, це думка, що роль, яку відіграє молодь у процесах створення нової держави залежить від того рівня соціальної та політичної активності, яку молодь власне бажає проявляти та демонструвати. Інша позиція полягає в тому, що молодь не бажають пускати у політику, а використовують виключно як ресурс для вирішення власних питань.

У роботі обґрунтовується, що державотворчий характер активності студентів виражається передусім через їх участь у виборчому процесі, участь у громадських та політичних організаціях. Це актуалізує питання конструктивних та деструктивних складових у політичній активності студентів. Деструктивні компоненти політичної активності викликані наступними умовами і суперечностями трансформаційного періоду: різницею між нормами, які декларуються владою, та нормами, які реально діють в суспільстві; тотальною недовірою до держави, браком ідентифікаційних зв'язків особистості з

державою, уявленням про марність будь-якої соціальної активності; складністю сформулювати відповідальність за політичний вибір в умовах існування великої кількості ідеологічних течій і поглядів; якістю політичної еліти – яким чином політична еліта здійснює владні повноваження, якій рівень освіти, інтелігентності та відповідальності вона демонструє, чи може вона слугувати прикладом для молоді. Розбіжність між позитивним сприйняттям проголошених норм демократичного суспільства і реальним негативним ставленням до реформ пояснюється поширенням у масовій свідомості молоді переконання, що марно втручатись у політичну діяльність. Такі переконання, базуються на неформальних нормах, які використовуються в політичній сфері всупереч офіційним. Наприклад, організація мітингів шляхом матеріального заохочення студентів, або залякування керівництва навчального закладу, комерційна діяльність депутатів й урядовців. Дослідження вітчизняних вчених (Гнатко М.М., Приходько Т.М., Катаєва М.С.) свідчать про те, що українська молодь в більшості відсторонена від політики, є мало активною у політичній сфері, і стоїть на позиціях неприйняття політичних реформ. Типова мотивація такої пасивності – «від мене нічого не залежить», «це нічого не змінить», «не цікавлюся політикою» - суб'єктивне сприйняття марності будь-яких зусиль щодо демократизації політичної сфери. Констатується, що сьогодні спостерігається не дійсний сплеск політичної активності молоді, а так би мовити, її ілюзія.

Формою політичної активності студентства є участь у створенні та діяльності молодіжних і студентських організацій, молодіжному русі. На сьогодні в Україні діє біля 40 молодіжних об'єднань, які або уже зареєстровані в Міністерстві юстиції України як всеукраїнські, або ще тільки проводять роботу по такій реєстрації. Створено також більше 100 регіональних об'єднань. Хоча кількість молодіжних об'єднань збільшується, проте, членство в них, очевидно, не є великим. Нині із 10,1 млн. молодих людей у віці від 16 до 29 років, що проживають в Україні, молодіжними громадськими структурами охоплено десь біля 600 тис. юнаків і дівчат. Найбільш численними нині є СМОУ (біля 400 тис. членів), Молодіжна морська ліга та молодіжна організація СОУ «Сокіл» – кожна об'єднує біля 40 тис. чоловік, а інші всеукраїнські об'єднання мають по 2–3 тис. членів.

Спираючись на соціологічні дані, особисті спостереження аналізується культуротворчий потенціал політичної активності молоді, який впливає на політичну поведінку студентської молоді, пов'язується з процесами політичної соціалізації та ідентифікації. Так, вказується, що інтерес до політичного життя, як один із показників політичної активності, що стимулює спрямованість дій і формує їх мотивацію у переважній більшості студентів має епізодичний характер, лише незначна кількість студентів виявляє постійний інтерес до політичного життя. Спостерігається модель пасивної зацікавленості, коли студенти не беруть активної участі у політиці, але цікавляться нею регулярно. Також у роботі відзначається невисокий рівень правових знань і поверхові знання про політичну сферу. Підкреслюється, що значна частина студентів не

знає про існування та діяльність молодіжних і студентських організацій, проте спостерігається тенденція зменшення цієї кількості студентів. Встановлюється, що у переважній частині студентів спостерігається система неусталених орієнтацій щодо політичної системи загалом і її окремих політичних інститутів. Визначено, що політичні орієнтації та оцінки більшості студентів будуються на емоційній основі, а не раціонально, свідомо і характеризуються мінливістю та нестійкістю.

У розділі вказується, що державні органи, які займаються проблемами молоді, молодіжних і студентських організацій, активно почали формуватися в останні роки і до них відносяться, в першу чергу, наступні: на всеукраїнському рівні – Комісія у справах молоді Верховної Ради України, Міністерство України у справах молоді і спорту, Фонд соціальної адаптації молоді України, Український державний центр соціальних служб для молоді, Український науково-дослідний інститут проблем молоді; на місцевому рівні - це регіональні структури вищезазначених всеукраїнських органів, а також комітети, управління у справах молоді і спорту Республіки Крим, обласних, міських та районних держадміністрацій, різноманітні державні молодіжні та дитячі фонди.

Зазначається, що для оптимізації форм та напрямків політичної активності студентів необхідно розробити і впровадити систему державної підтримки самоорганізації та правового захисту молодіжних організацій, ширше залучати молодіжні об'єднання до розробки і реалізації державної молодіжної політики, стимулювати і підтримувати молодіжні проекти, програми, ініціативи, які сприяють розв'язанню актуальних проблем молоді.

Підсумовується, що роль студентської молоді у процесах державотворення виявляється не тільки на державному рівні, а й на регіональному, як то участь у роботі місцевих владних структур, об'єднань, партій, ініціативних груп тощо; електоральна активність, зокрема участь у голосуванні під час проведення виборів, участь в організації виборів та офіційному спостереженні; співпраця з органами місцевого самоврядування та участь молоді у виробленні рішень на місцевому рівні, які прямо або опосередковано стосуються молоді не лише у активності, а й залученні до відповідних освітніх механізмів політичної соціалізації.

У четвертому розділі – **«Політична освіта як основний чинник формування політичної активності студентів»** досліджуються соціально-педагогічні умови формування політичної активності студентської молоді в навчально-виховному процесі вищої школи.

Зазначається, що у формуванні політичної активності студентів значну роль покликані відіграти освітні заклади, установи культури, засоби масової інформації, політичні партії, громадські («неурядові») організації. Навчальні заклади є головним інструментом забезпечення політичної освіти людини. До того ж період навчання у ВНЗ більшістю дослідників не тільки виділяється в самостійний соціалізаційний етап, але й визнається найважливішим з огляду завершення формування особистості під впливом керованих чинників.

У дисертації розкривається значення вищої освіти як суб'єкта політичної

соціалізації студентства та аналізуються основні цілі, завдання, значення політичної освіти. Вказується, що методи навчання і виховання у вищій школі повинні стимулювати творчість, ініціативу, самостійне та раціонально-критичне політичне мислення студентів. Політична освіта надає знання про їхні права і свободи людини, способи й механізми їх здійснення і захисту, про улаштування держави, громадянського суспільства, їх інститутів, процедури їхнього функціонування, способи взаємодії та впливу на них. Політична освіта спрямована на формування вміння і бажання людей ідентифікувати суспільні інтереси й домагатися їх задоволення. Також політична освіта передбачає усвідомлення молоддю своєї етнічної приналежності, національних цінностей (мови, культури, території), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизм, що сприяє утвердженню власної національної гідності, гордості за свою землю. Підкреслюється, що політична освіта у вузі має бути спрямована на засвоєння та перетворення політичних знань студентів у стійкі переконання, формування і закріплення моделей політичної поведінки; сприяти самоорганізації студентства, участі у молодіжних організаціях та рухах і політичному житті. Від якості політичної освіти залежить рівень ціннісних уявлень молоді про структуру та принципи політичної системи, свої права та обов'язки як громадянина і суб'єкта політичного життя, вміння користуватися цими знаннями. Студентська молодь потребує підготовки й до громадського життя. Заклади освіти є осередками формування громадянськості молодого покоління.

Освіта, як соціальний інститут, виконує когнітивну, соціалізуючу та виховну функції. Отже, політична освіта не повинна обмежуватися лише наданням теоретичної підготовки та практичних навичок. Важливу роль має політичне виховання. Політичне виховання має бути спрямоване на формування у студентів активної позиції в політичній сфері, на розвиток громадянської активності в реалізації соціальних, політичних інтересів, участь у функціонуванні інститутів безпосередньої демократії.

У процесі політичної освіти і політичного виховання особливого значення набуває формування органічного зв'язку політичних знань, переконань і почуттів. Слід враховувати, що політичні почуття у студентів виконують роль психологічних чинників, які сприяють ставленню особистості до політичних явищ, їх наслідків; формуванню мотивів політичної поведінки, емоційних форм саморегуляції, самооцінки, дій особистості. Сприяючи соціалізації студентської молоді, політична освіта має навчати її рольовим моделям політичної поведінки.

У розділі зазначається, що не лише освіта виступає каталізатором активної поведінки студентства. Це можуть бути і ЗМК, і громадська думка, позиції однокурсників, оточення в організації, в якій перебуває студент. Визначається та аналізується проблема розмитості системи виховної роботи молоді, цінностей та ідеалів, за допомогою яких необхідно виховувати сучасну молодь в умовах реальної багатопартійності та ідеологічного плюралізму. Наголошується, що складність і труднощі економічних та соціально-політичних

перетворень, які мають місце у нашій державі, негативно впливають на громадянську позицію переважної частини студентів, їх настрої характеризуються почуттям соціального дискомфорту, соціального песимізму, недовіри до владних структур.

Політична освіта на нинішньому етапі розвитку українського суспільства має свою специфіку. З усуненням ідеологічних кліше створено можливість надання молодим людям більш глибоких і різнобічних знань про політику, державу, навколишній світ і суспільство. Це вимагає високої політичної та педагогічної культури у педагогів-вихователів, методичної та навчальної літератури, відповідної матеріальної бази. Система демократичної політичної освіти молоді повинна залучати найбільш компетентну й демократично зорієнтовану частку наукової, педагогічної та управлінської інтелігенції, використовувати як власні педагогічні розробки, так і досвід демократично розвинутих країн.

Підсумовується, що політика, політична діяльність людей та їх взаємодія між собою є невід'ємною складовою сучасного суспільного життя. Через це ефективність, результативність людської самореалізації великою мірою обумовлюється політичною освіченістю індивідів. Молода людина стає повноцінним представником суспільства тільки тоді, коли вона оволодіває певною мірою цінностями, нормами, способами дій і спілкування, здатністю до самооцінки себе як члена певної спільноти. Завдання політичної освіти полягають у створенні умов для формування справжнього громадянина, рівень знань, ставлень і участі якого відповідає вимогам сучасного демократичного суспільства. Політична освіта має сприяти якомога повнішому набуттю молодими громадянами кращих духовних надбань нашого народу у поєднанні з надбаннями інших народів, утвердженню культури взаємин між людьми різних національностей, формуванню в молоді кращих особистісних рис громадян української держави, загальної культури і духовності.

ВИСНОВКИ

Дослідження політичної активності студентської молоді України в умовах демократичної трансформації дало змогу сформулювати наступні висновки.

Аналіз політичної активності крізь призму політологічних і філософських категорій та понять дає можливість стверджувати, що політична активність є однією з форм суспільної активності, детермінованою історичними, ментальними, соціально-економічними, регіональними особливостями, пов'язується не з простим відтворенням соціально-політичної дійсності, а з її перетворенням, при чому як поза індивідами, так і в них самих. Метою політичної активності є вплив на прийняття політичних рішень, реалізація власних інтересів. Політична активність залежить від рівня усвідомлення політичних інтересів, а також від мотивів, потреб, установок, цінностей суб'єкта та спрямовується на мобілізацію та солідаризацію навколо певної мети чи ідеї.

Активність представляє собою певну систему відносин, де є суб'єкт, дії чи взаємодії та об'єкт. Поняття суб'єкту і поняття активності є тотожними, тобто, якщо людина пасивна, вона є не суб'єктом, а швидше об'єктом політичних взаємодій. Політична активність може бути індивідуалізованою, груповою і масовою; організованою і спонтанною; конструктивною та деструктивною; законною і незаконною.

Розглядаючи дихотомію понять «політична активність – політична пасивність» зроблено висновок про те, що політична пасивність потребує від політичних інститутів додаткових зусиль щодо залучення громадян до політичного життя, але абсолютна активність означатиме занедбання громадянами усіх інших суспільних справ, що також не може бути нормою для суспільства. Тому важливим є питання міри залучення громадян у політичне життя, яке конкретизується у розробці системи політичної соціалізації та політичного виховання.

У демократичних країнах політична активність громадян є однією з умов забезпечення політичного розвитку. У зв'язку з цим вагомим значенням набуває проблема політичної активності молоді як суб'єкта політики. Сьогодні Україна переживає стан одночасного вирішення проблем демократизації, створення ринкового господарства, державно-інституційного та національно-громадянського будівництва. Складне соціально-економічне становище країни призводить до загострення молодіжних проблем, негативно впливає на всі сфери життєдіяльності молоді, а саме: можливості задоволення матеріальних та духовних потреб, професійне і громадянське становлення. Зазначені та інші причини віддзеркалюються на характеристиках політичної культури молоді, особливостях її політичної активності, що в решті решт виявляється і в оцінці нею своєї ролі у державному будівництві як незначної.

З іншого боку, активність та ініціативність молоді є наслідком політики, яку здійснює відносно неї держава, і тому основною метою державної молодіжної політики в Україні повинно стати: створення умов для самореалізації кожної молодої людини та розвиток ініціатив молоді на принципах відкритості, системності та комплексності. Головну ідею реалізації державної молодіжної політики можна сформулювати таким чином: кожна молода людина повинна мати рівні умови для успішного життєвого старту: одержати якісну вищу освіту, отримати перше робоче місце, мати можливість забезпечити себе власним житлом та займатися самовдосконаленням на протязі всього життя.

Активна участь юнаків та дівчат у громадському житті – запорука успіху і прогресу суспільства. У зв'язку з цим особливо важливим є створення і функціонування молодіжних організацій, залучення молоді до суспільно-політичного життя. У цьому питанні важливо враховувати ті фактори, які є мотиваційними для молоді. По-перше, для того, щоб молодь свідомо брала участь в будь-якому процесі, в тому числі і політичному, він повинен бути цікавим, привабливим для неї. Бо саме ці поняття, в першу чергу, вирізняють молодіжне оточення. По-друге, потрібен «юнацький», у розумних межах,

радикалізм. Залучити молодь до політичних акцій можливо, якщо чітко сформулювати – заради чого, якої мети це діється. Мета повинна бути сформульована у глобальних категоріях, яким повинні відповідати і форми боротьби за неї. Третій мотиваційний фактор – романтика; без неї інтерес до політичних дій знижується. Четвертий фактор – відповідальність. Бажання відповідати за «свою справу» з'явиться тільки тоді, коли молодь буде впевнена в тому, що крім неї, ніхто не спроможний вирішити це завдання. Не можна не враховувати і такий фактор, як можливості політичного, кар'єрного чи фахового росту для молодих людей.

Нинішній стан студентського руху характеризується зниженням його соціально-політичної активності. Головними причинами у цьому контексті виділено: а) складна політична ситуація в Україні. Як свідчать соціологічні дослідження, серед молодих людей панує розчарування і недовіра до органів влади, вони не пов'язують власні сподівання у вирішенні життєвих проблем з діяльністю держави, політичних партій; б) важке економічне становище, що призвело до того, що молодь все більше турбують проблеми захисту своїх соціальних прав і, таким чином, студентство відмежується від активної політичної, громадської участі; в) неспроможність більшості студентських організацій будь-якої політичної орієнтації перейти від програмних заяв, гасел до конкретних дій, що призводить до відмови від активної роботи частини їх членів, які втрачають віру і інтерес до них. Як свідчать результати соціологічних досліджень, у останні часи лише п'ята частина студентів беруть активну участь у заходах, що проводяться студентськими об'єднаннями; г) відсутність у законодавстві України необхідної правової бази, що має чітко визначити статус молодіжних студентських об'єднань; д) слабка матеріальна, фінансова база студентських політичних організацій, що не сприяє можливості впливати на вирішення молодіжних проблем.

Студентські організації є своєрідним посередником між молоддю і державою, її політичними інститутами. За таких обставин розвиток політичної активності студентів значною мірою залежить від допомоги державних структур. Для оптимізації форм та напрямків політичної активності студентів необхідно розробити і впровадити систему державної підтримки самоорганізації та правового захисту молодіжних організацій, ширше залучати молодіжні об'єднання до розробки і реалізації державної молодіжної політики, молодіжних проектів і програм, сприяти навчанню лідерів та організаторів молодіжного студентського руху, виробити систему підтримки міжнародного студентського співробітництва, створити центр міжнародного молодіжного зв'язку, посилити увагу місцевих органів влади до регіональних громадських молодіжних структур. Ці та інші заходи сприятимуть розвиткові студентської активності, а отже, і ефективному впровадженню державної молодіжної політики.

Людина, як соціально активна особистість, формується у процесі освіти та виховання. Сучасна парадигма освіти виходить із пріоритету людини як вищої цінності, зі зміни споглядальної установки в навчанні на діяльну, творчу.

Тому одним з основних завдань вищих навчальних закладів є як навчання, так і формування творчої, активної особистості, здатної до самовдосконалення й самореалізації.

Політична освіта як важливий засіб політичної соціалізації особистості, її інтеграції у політичне життя, передбачає засвоєння норм і способів політичної взаємодії, впливу на владу та участі у розв'язанні суспільних проблем, формування політичних ідеалів та цінностей. Політична освіта має сприяти подоланню таких станів як відчуження та апатія, сприяти самоорганізації молоді та стимулювати її зацікавленість у демократичних змінах, виборчу активність, а також усвідомлення відповідальності за майбутнє держави.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Флис І.М. Політична активність студентів: уподобання, інтереси, участь/ І.М. Флис // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Вип. 70. – С. 146–155.
2. Флис І.М. Дещо про політичну активність студентської молоді та основні принципи цього феномену// І.М. Флис // Трибуна: Всеукраїнський громадсько-політичний і теоретичний журнал товариства «Знання» України і спілки журналістів України. – К., – № 1–2/2008. – С.34–35.
3. Флис І.М. Основні принципи формування політичної активності студентської молоді/ І.М. Флис // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2008. – Вип. 13. – С. 208–216.
4. Флис І.М. Політична активність студентів: уподобання, інтереси, участь/ І.М. Флис // Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал. – Львів, 2008. – №4. – С.258–267.
5. Флис І.М. Політико-правова доктрина козацького державотворення: нарис історії української державної ідеї [навч. вид. для студ. вищ. навч. закл., гімназій, ліцеїв] // І.Терлюк, І.Флис. –Львів: Вид-во Тараса Сороки, 2008.–300 с.

АНОТАЦІЇ

Флис І.М. Політична активність студентської молоді та її вплив на соціально-політичний розвиток сучасної України – Рукопис.

Дисертація на здобуття вченого ступеню кандидата політичних наук зі спеціальності 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2010.

У дисертації досліджується феномен політичної активності студентської молоді, її політико-культурна природа та роль у суспільно-політичному процесі. Політична активність визначається як вияв політичної культури особистості, базується на політичній свідомості, обумовлюється рівнем духовності і цілеспрямованості особи; характеризується рівнем усвідомлення політичних інтересів, інтенсивністю їх реалізації, здатністю суб'єкта не тільки

втілювати раніше сформовані політичні цілі, але й додавати до них конструктивні, власні усвідомлені висновки, мобілізувати нових учасників для їх досягнення.

Визначено особливість студентства як групи, яка є більш орієнтованою в політичному перебігу подій, має чіткіші соціальні позиції, виразні життєві ідеали. Досліджено вплив історичних, ментальних, соціально-економічних, регіональних особливостей на політичну активність студентської молоді, зокрема на її форми, характер та спрямованість у громадських організаціях та рухах. Проаналізовано ступінь підготовки студентської молоді до участі у державотворчому процесі.

Висвітлено оригінальну роль і значення політичної освіти, соціально-педагогічні умови формування політичної активності студентської молоді в навчально-виховному процесі вищої школи.

Ключові слова: політична свідомість, політична поведінка, політичні цінності, демократична політична культура, студентська молодь, політична освіта, політична соціалізація.

Флыс И.М. Политическая активность студенческой молодежи и ее роль в социально-политическом развитии современной Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.03 – политическая культура и идеология. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2010.

В диссертации рассматриваются вопросы обозначения сути феномена политической активности, её природы, роли в социально-политическом развитии Украины. Исследуется комплекс проблем теоретического и практического характера, связанных с формированием субъекта политики в условиях трансформации общества. Автор доказывает, что политическая активность есть проявлением политического сознания субъекта, обусловлена уровнем его политической культуры, степенью интереса к политической жизни, способностью не только реализовывать ранее сформированные цели, но и дополнять их новыми конструктивными выводами, мобилизовать участников для их достижения.

Автор выделяет основные факторы, которые влияют на формирование политической активности: институциональный, идеологический, политико-культурный, демографический, статусно-ролевой, психологический. Раскрыто, что в условиях трансформации общества политический процесс характеризуется неуравновешенностью сегментов политической жизни, идеологической неопределенностью политических сил, спонтанностью в формах проявления политической воли, злоупотреблением манипулятивными технологиями, повышенной агрессивностью в борьбе за власть, деформированностью политических институтов. Также отсутствием у большинства граждан страны четких политических ориентиров,

предопределенных скорее эмоциональным, а не рациональным восприятием политической реальности в совокупности с осмысленными собственными интересами человека, распространением коррупции, политической демагогии, претензиями теневых сил на участие в большой политике, что деструктивно влияют на политический климат и общественное сознание.

Проанализированы основные факторы формирования политической активности студенческой молодёжи: а) социально-политическая (макро- и микро) среда, в которой реализуется ее политическое участие; б) учеба и политико-воспитательная работа в учебных заведениях, трудовых коллективах и общественных организациях, где формируется определенный уровень политического знания, политическая убежденность и духовность; в) политическая культура молодежи.

В диссертации проанализированы видимость и действительность активности; демократическая направленность политической активности современных студентов, которая разворачивается как реализация гуманитарных приоритетов. Чем выше уровень политической активности, тем более успешно развивается общество, которое крайне заинтересовано в стабильном повышении активной трудовой, общественно-политической, познавательной, управленческой сфер. Обеспечить такой рост возможно путем стимулирования политической активности студенчества и расширения пределов их социального и общественного творчества.

Показана оригинальная роль и значение политического образования и политического воспитания как основы формирования демократической политической культуры и процесса становления и развития молодого человека – субъекта политики.

Для оптимизации форм политической активности студентов предложено разработать и внедрить систему государственной поддержки самоорганизаций и правовой защиты молодежных организаций, вовлекать молодежные объединения в разработку и реализацию государственной молодежной политики, молодежных проектов и программ, способствовать учебе лидеров и организаторов молодежного студенческого движения, усилить внимание местных органов власти к региональным общественным молодежным структурам.

Ключевые слова: политическая активность, политическое сознание, политическое поведение, политические ценности, демократическая политическая культура, студенческая молодежь, политическое образование, политическая социализация.

Flis I.M. Political activity of the student youth and its influence on social-political development of modern Ukraine – Manuscript.

The dissertation to obtain the degree of Candidate of Political Sciences on speciality 23.00.03 – political culture and ideology. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2010.

The phenomenon of political activity of a student youth, its political and cultural nature and the role in socio-political process was researched in the dissertation. Political activity is determined as the realization of personal political culture. It is based on a political consciousness and is determined by the level of spirituality and purposefulness of a person. Political activity is characterized by the level of understanding of a political interest, by the intensity of its realization, ability of a subject not only to put into practice previously formed political purposes but also to add to them constructive and personally understood conclusions, mobilize new participants.

The peculiarity of a studentship as a group which is more oriented in the political course of events, has more clear social positions, expressive living ideals was determined. The influence of historical, mental, socio-economical, regional peculiarities on the political activity of a student youth, in particular on its forms, character and direction in civil organizations and movements was researched. The level of a preparation of a student youth to the participation in a state-formational process was analyzed.

The original role and meaning of a political education, social-pedagogical conditions of a formation of political activity of a student youth in the teaching process of a high school was described.

Keywords: political activity, political consciousness, political behaviour, political values, democratic political culture, student youth, political education, political socialization.